

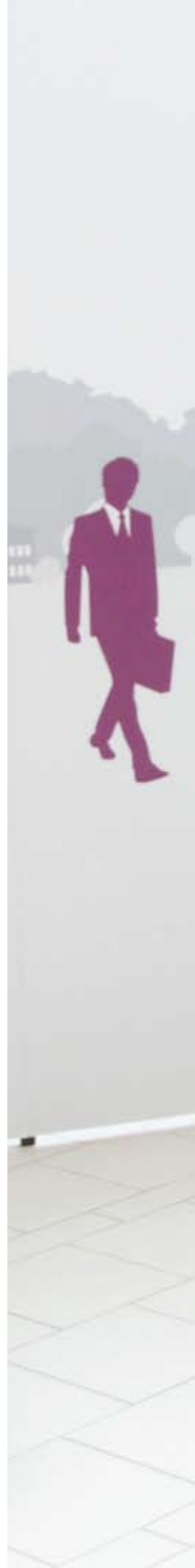
Yliopistojen opiskelijavalinnat ja koulutuksellinen tasa-arvo

Suomalaista koulutusjärjestelmää on kehattu hyvin tasa-arvoiseksi. Kaikilla ei kuitenkaan ole samoja mahdollisuuksia päästä yliopistoon – miksi?

Hanna Nori
Tutkija
Turun yliopisto
hanna.nori@utu.fi

Tutkimuksissa usein toistuva tulos on koulutuksen periytyminen vanhemmilta jälkikasvulle: vanhempien koulutus ja asema vaikuttavat lasten koulutusvalintoihin ja opinnoissa menestymiseen.¹ Vaikka korkea koulutus ei ole mikään ainoa ”oikea” päämäärä (Koivisto ja Honkanen 2000), vanhemmat toivovat usein lapsilleen vähintään samantasoista – mielellään korkeampaa – koulutusta kuin ovat itse saaneet. Onhan koulu-

¹ Järvinen ja Vanttaja (2000) ovat vertailleet koulutuksen hyvä- ja huono-osaisia eli laudaturylioppilaiden ja koulutuksesta karsiutuneiden taustoja. Laudaturin vuonna 1995 kirjoittaneista ylioppilaista yli puolet tuli perheistä, joissa huoltaja oli ylempi toimihenkilö, kun samaan aikaan koulutuksesta ja työelämästä syrjäytyneistä nuorista yhtä korkeista taustoista tuli vain joka kymmenes. Ks. myös Kivinen ja Rinne (1996) sekä Mora (1996).

Turun yliopisto
University

Hanna Norin väitöskirjan mukaan lapsuudenperheellä on merkitystä vielä yliopiston porteilla – koulutusvalintojen "viimeisessä vaiheessa".

”Ovatko yliopiston portit joillekin ryhmille ahtaammat kuin toisille?”

tus edelleen tärkein eri luokka-asemiin johtava reitti (Erola 2010, 23). Tyttärestä ei polvi parane, ellei jälkeläinen kipua vanhempaansa korkeammalle koulutuksen tikapuilla. Korkeista lähtöasemista tulevien jääminen alimmille askelmille saatetaan kokea jopa epäonnistumisena ja hävettävänä asiana. Myös matallimmin koulutetuista perheistä lähtöisin oleville korkeakoulututkinnosta on tullut ajokortti hyvään elämään, vaikka korkeakoulutettujen asema työmarkkinoilla ei enää olekaan yhtä hyvä kuin aiemmin.

Korkeakoulututkinnon kärsimästä inflaatiosta huolimatta yliopistojen hakijamäärät ovat kasvaneet vuosi vuodelta. Vuonna 2010 yliopistoihin lähetettiin lähes 200 000 hakemusta. Yhä useamman tavoitellessa korkeakoulutuspaikkaa opiskelijavalinta on kiristynyt entisestään. Syksyllä 2010 yliopistojen päävalinnassa hakeneista opiskelupaikka aukeni vain reilulle neljäsosalle (OPH 2010). Suurin osa sisään päässeistä oli aiempien vuosien ylioppilaita, ja vain runsas kolmannes hyväksytyistä oli samaa vuonna kirjoittaneita. Koulutuspolitiikan tavoitteena onkin nuorentaa yliopisto-opiskelijoiden ikärakennetta vastaamaan muiden Euroopan maiden ja OECD-maiden tilannetta (OPM 2010). Vaikka yliopistojen rooli elämäntaitaisen ja -laajuisen oppimisen tarjoajana tunnustetaan (SA 558/2009, SA 559/2009), elinikäinen oppiminen yli-

opistoissa nähdään mieluummin muuna kuin tutkintoon johtavana koulutuksena, lähinnä täydennyskoulutuksena tai avoimena yliopisto-opetuksena (OPM 2005).

Aiemmat tutkimukset (esim. Saarela ja Finnäs 2003) ovat osoittaneet, että sosiaalisen taustan vaikutus himmenee sitä mukaa, mitä ylemmäs koulutusasteella edetään. Näin ollen voisi olettaa, että korkeakoulutasolla lapsuudenperheen asemalla ei olisi enää suurtakaan merkitystä. Toisaalta koulunkäynnin alkuaikojen eroilla on tapana laajeta ja kumuloitua. On myös todettu, että mitä varhemmin lapsi joutuu tekemään koulutusta koskevia valintoja, sitä kauaskantoisemmat vaikutukset sillä on. Erikoiskoulujen lisääntyminen ja koulujen eriytyminen asuinalueen mukaan ovatkin uusia uhkia suomalaisen peruskoulutuksen tasa-arvoisuudelle.

Väitöstutkimuksessani (Nori 2011) vertailin yliopistoon päävalinnan kautta hakeneita, opiskelemaan hyväksytyjä ja ilman opiskelupaikkaa jääneitä. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, toteutuuko koulutuksellinen tasa-arvo opiskelemaan pääsyssä eri-ikäisten, naisten ja miesten, eri sosiaaliluokkien ja eri alueella asuvien välillä. Toisin sanoen: ovatko yliopiston portit joillekin ryhmille ahtaammat kuin toisille?

Tutkimuksen pääaineistona oli henkilö pohjainen rekisteriaineisto, joka oli laadittu valtakunnallisen hakijarekisterin (HAREK) ja Tilastokeskuksen yhteistyönä. Aineisto käsitti 40 prosentin satunnaisotoksen vuonna 2003 suomalaisiin yliopistoihin hakeneista (N = 55 790). Aineiston muuttajat kuvasivat hakijoiden taustoja, elämäntilannetta, aiempaa koulutusta ja lapsuudenperheen asemaa. Tutkimuksessa hyödynnettiin lisäksi kokonaisjoukosta muodostettua taulukkoaineistoa (N = 139 668).

Aiempiin valikoitumistutkimuksiin verrattuna tutkimukseni lähtökohta oli sii-

nä mielessä ”vino”, että tarkastelun kohteena oli jo hyvin valikoitunut joukko. Hakijat olivat jo päättäneet jatkaa koulutusuraansa pitkälle, ja he myös täyttivät korkeakoulukelpoisuuden viralliset kriteerit. Koska tutkimusaineisto ei sisältänyt tietoa hakijoiden aiemmasta koulumenestyksestä tai motivaatiosta hakuhetkellä, ei niiden merkitystä opiskelemaan pääsulle myöskään pystytty arvioimaan.

Ikä, aiempi koulutus ja asuinpaikka yhteydessä opiskelemaan pääsyyn

Päävalintojen kautta yliopistoon pyrki monenikäisiä ja monenlaisista taustoista tulevia hakijoita. Vuonna 2003 joka kuudes hakija oli täyttänyt 25 vuotta ja joka seitsemäs oli suorittanut jonkin ammatillisen tutkinnon. Tästä huolimatta päävalinta profiloitui varsin selvästi nuorten, lineaarista elämäntilannetta noudattavien sisääntuloväyläksi yliopistoihin. Hakijan iällä oli nimittäin muista taustatekijöistä riippumaton vaikutus opiskelemaan pääsyyn niin, että kaikkien nuorimmat hakijat, alle 20-vuotiaat tuoreet ylioppilaat menestyivät valinnoissa parhaiten. Mahdollisuudet päästä yliopistoon pienenivät tasaisesti hakijan iän kohotessa.

Opiskelemaan pääsyä heikentäviksi tekijöiksi osoittautuivat iän lisäksi aiemmin suoritettu ammatillinen tutkinto, kaupunkien ulkopuolella asuminen, työttömyys, isän matala koulutus sekä isän alhainen sosioekonominen asema. Sen sijaan sukupuolten välisen tasa-arvon voi yliopistojen sisään pääsyn osalta sanoa olevan melko hyvissä kantimissa. Tämä siitä huolimatta, että miesten hyväksymisprosentit olivat keskimäärin korkeammat kuin naisten. Naisten huonompi pärjääminen valinnoissa selittyy pääasiassa sukupuolten eriytyneillä alavalinnoilla, naisten suosimat alat kun

ovat yleensä vaikeapääsysisempiä kuin miesten alat. Esimerkiksi naisvaltaiselle kasvatusalalle on hyvin vaikea päästä, kun taas miesten suosimissa matemaattis-luonnontieteellisissä tiedekunnissa hyväksymisasteet nousevat korkeiksi.

Kuviossa 1 on esitetty hakijoiden sisäänpääsyasteet koulutustaustan mukaan. Keskiasteen tutkinnon suorittaneet on pilkottu neljään ryhmään: tuoreisiin ylioppilaisiin, aiempien vuosien pelkkiin ylioppilaisiin, ammatillisen tutkinnon suorittaneisiin ylioppilaisiin ja ei-ylioppilaisiin. Keskiastetta korkeamman tutkinnon oli suorittanut noin joka kymmenes hakija².

Opistoasteen tutkinnon suorittaneista joka neljäs ei ollut ylioppilas. Alemman korkeakoulututkinnon suorittaneista ei-ylioppilaita oli noin 12 prosenttia ja ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneista reilut kaksi prosenttia. Korkea-

koulututkinnon suorittaneilla opiskelemaan pääsy ei eronnut tilastollisesti merkittävästi ylioppilaiden ja ei-ylioppilaiden välillä. Sen sijaan opistoasteisen tutkinnon suorittaneista selvästi paremmin pärjäsivät ne, joilla oli myös ylioppilastutkinto. Siksi kuviossa 1 opistoasteen tutkinnon suorittaneet on jaettu kahdeksi ryhmäksi, ylioppilaisiin³ ja ei-ylioppilaisiin.

Ammatillisen tutkinnon suorittaminen yo-tutkinnon jälkeen näytti heikentävän sisäänpääsyn mahdollisuuksia päävalinnan kautta. Paremmin pärjäsivät pelkät ylioppilaat. Kaikkein heikoiten valinnossa pärjäsivät keskiasteen ja opistoasteen suorittaneet ei-ylioppilaat. Nämä hakijat tulivat myös – koulutuksen periytymisteoriaa mukaillen – perheistä, joissa isän koulutuspolku oli jäänyt lyhyeksi.

Hakijan pääasiallinen toiminta oli niin ikään yhteydessä sisäänpääsyyn. Parhai-

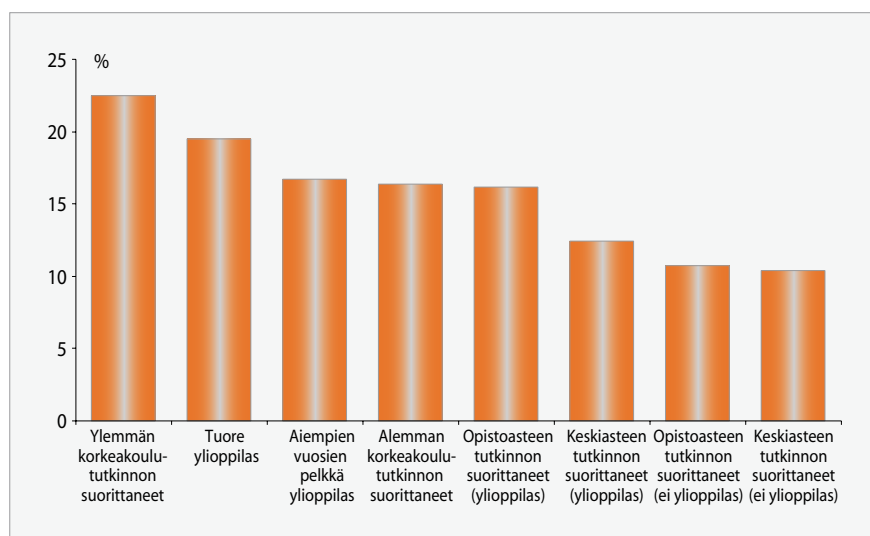
Työttömyys sekä isän alhainen koulutus ja sosioekonominen asema heikentävät mahdollisuuksia päästä yliopistoon.

ten menestyivät päätoimiset opiskelijat, ja kaikkein heikointa oli työttömien sisäänpääsy. Opiskelijoiden hyvää pääsykoemenestystä selittävät ikä ja pääsykokeisiin valmistautumiseen tuttuus. Valintakokeissa pärjääminen edellyttää usein taitoja, jotka karttavat koulussa. Koska tässä tutkimuksessa ei tarkasteltu pääsykokeita, jää opiskelijoiden menestys erilaisissa kokeissa erittelemättä. Työttömien heikkoon valintakoemenestykseen liittyyneen niin työ- kuin opiskelukulttuuristakin etäännyttä ja vieraantumista. Vaikka juuri työttömillä voisi olettaa olevan aikaa valmistautua pääsykokeisiin, ei tämä etumatka kuitenkaan parantanut heidän todellista suoriutumistaan pääsykokeista.

Ylioppilassumaan juuttuneen nuoren kannattakin miettiä, miten opiskelupaikan odotukseen kuluva ajan viettä. Sisäänpääsyä hyödyttäviä pääomia kertyy nimittäin eniten varusmiespalveluksessa ja opiskelussa. Työssäolo taas on paljon parempi vaihtoehto kuin työttömyys. Jälkimmäinen tosin harvoin perustuneen omaan valintaan. Opiskelupaikan saannin kannalta kaikkein paras vaihtoehto olisi kuitenkin syntyä korkeasti koulutettuun perheeseen, kirjoittaa hyvät paperit, ja pyrkiä heti kirjoitusten jälkeen yliopistoon – niin kuin vanha ”viisaus” kuuluu.

Hakijan asuinkunnan kuntaryhmällä oli itsenäistä vaikutusta opiskelemaan pääsyssä niin, että kaupunkilaisuus li-

Kuvio 1. Yliopistojen päävalinnoissa vuonna 2003 hakeneiden hyväksymisasteet koulutustaustan mukaan.

² Alemman korkeakoulututkinnon oli suorittanut 4,3 % (5962 hakijaa), opistotutkinnon 3,2 % (4467 hakijaa), ylemmän korkeakoulututkinnon 1,6 % (2168 hakijaa) ja tohtorin tai lisensiaatin tutkinnon 0,04 % (52 hakijaa).

³ Vanhamuotoisen yo-pohjaisen opistotutkinnon suorittaneiden odotettiin siirtyvän pääsääntöisesti työelämään, mutta tällaisten henkilöiden omat odotukset ovat virittyneet toismonet ovat hyvin halukkaita jatkamaan opiskelua korkeakouluissa (Stenström ym. 1987, 274).

säsi todennäköisyyttä tulla hyväksytyksi. Sen ohella, että kaupungeissa asuvat menestyivät valinnoissa muualla asuvia paremmin, he olivat myös yliedustettuina hakeneiden joukossa koko väestöön suhteutettuna. Kaupunkilaisten paremman pärjäämisen taustalla voivat vaikuttaa monet syyt. Esimerkiksi valmennuskursseille osallistuminen on helpompaa, sillä erityisesti kurssien lähiopetus keskittyy pääasiassa kaupunkiin. Toisaalta myös "paras" ylioppilasaines löytyy maamme suurimmista kaupungeista – lähinnä pääkaupunkiseudun lukioista. Lukioiden vertailussa parhaiten menestyvät yleensä lukiot, jotka eivät ole paikkakuntansa ainokaisia ja joilla on siten varaa valita opiskelijansa suuresta joukosta. Eliittilukioiden maine ja korkeat sisäänpääsyrajat vetävät puoleensa lahjakkaita ja motivoituneita opiskelijoita, jotka myöhemmin pääsevät helposti myös jatko-opintoihin.

Myös perhetausta selittää opiskelijavalinnoissa menestymistä

Kuten niin monta kertaa aiemminkin, myös tässä tutkimuksessa tuli todennetuksi se, että yliopistoihin hakevat tulevat verraten korkeista asemista. Hakeneiden isät olivat huomattavasti koulutetumpia kuin samanikäiset miehet koko väestössä. Perhetaustan vaikutus ulottui kuitenkin yllättävän selvänä opiskelijavalintoihin saakka: Koulutetuimpien vanhempien jälkeläiset valikoituivat myös opiskelijoiksi keskimääräistä useammin (kuvio 2). Isän sosioekonomisen aseman vaikutus oli koko lailla samansuuntainen, joskin hieman lievempi kuin koulutustason (kuvio 3).

Aiempiin valikoitumistutkimuksiin nähden tämän tutkimuksen tuottamat erot korkeakoulutukseen valikoitumisessa vanhemman koulutustason ja ase-

man mukaan jäivät pienemmiksi. Tämä johtui pääosin siitä, että tutkimusjoukko oli jo kertaalleen valikoitunutta. Erot sisäänpääsyn "riskeissä" tai mahdollisuuksissa eri ryhmien välillä eivät nousseet kovin suuriksi, mutta ne riittävät kuitenkin kertomaan siitä, että perhetaustalla on merkitystä yliopistojen opiskelijavalinnoissa⁴.

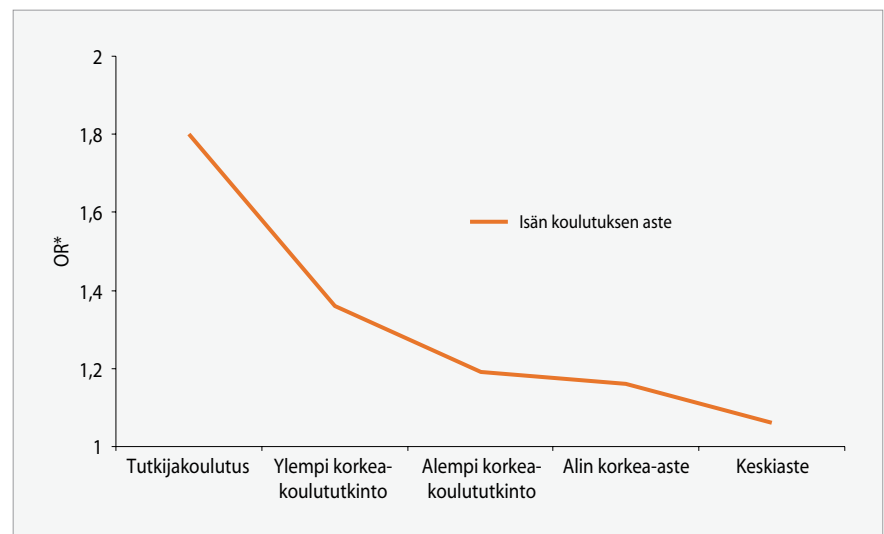
Uusi ja yllättäväkin tulos oli, että maanviljelijäperheestä tulevien opiskelimaan pääsyn todennäköisyys oli kaikkein korkein. Tämä tulos saatiin, kun muut opiskelemaan pääsyyn vaikuttavat tekijät oli vakioitu. Vaikka maanviljelijöiden lapsia oli yliopistoihin pyrkineiden joukossa vain viitisen prosenttia, on kyseessä epäilemättä hyvin valikoitunut ryhmä. Maataloudesta elinkeinonsa hankkivan perheen jälkikasvusta kor-

⁴ Mikäli aineisto olisi sisältänyt tiedot myös äidin koulutuksesta ja asemasta, olisivat erotkin saataneet olla suurempia. Joidenkin tutkimusten (esim. Seppänen 2006) mukaan nimittäin äidin koulutuksella on nykyään enemmän merkitystä lasten koulutusvalintojen suuntaajana kuin isän koulutuksella.

Parhaat sisäänpääsymahdollisuudet ovat korkeasti koulutettujen vanhempien jälkeläisillä, jotka menestyvät ylioppilaskirjoituksissa ja pyrkivät heti niiden jälkeen yliopistoon.

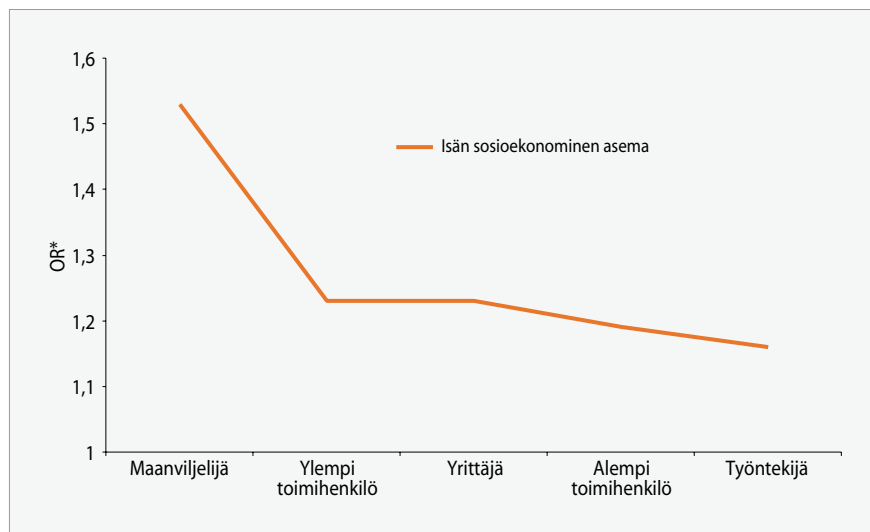
keakoulutukseen lähtevät luultavimmin ne, joilla on siihen todellisia edellytyksiä. Toisaalta nykyajan maatalousyrittäjän elämä on aivan erilaista kuin vuosikymmeniä sitten. Euroopan unioniin liittymisen myötä suomalaisten maatalousyrittäjien oli sopeuduttava yleiseurooppalaiseen toimintamalliin. Tämä edellytti tuotannon laajentamista ja tilakokojen kasvattamista. Ehkä suures-

Kuvio 2. Opiskelemaan pääsyn todennäköisyys isän koulutusasteen mukaan (vertailupohjana isän perusasteen tutkinto = 1).

* OR = odds ratio. Opiskelemaan pääsyn todennäköisyys verrattuna tilanteeseen, jossa isä on suorittanut perusasteen tutkinnon (OR=1).

Kuvio 3. Opiskelemaan pääsyn todennäköisyys isän sosioekonomisen aseman mukaan (vertailupohjana työtön isä = 1).

* OR = odds ratio. Opiskelemaan pääsyn todennäköisyys verrattuna tilanteeseen, jossa isä on työtön (OR=1).

ta murroksesta selviytyneillä oli sellaisia taloudellisia, kulttuurisia ja sosiaalisia pääomia, jotka heijastuivat myös perheen lasten hyvään menestykseen opiskelijavalinnoissa?

Seuraavassa taulukossa esitetään kolme "ideaalityyppiä", joista ensimmäinen kuvaa tyypillistä hakijaa itsevalikoinnin jälkeen, toinen hakijaa, jolle yliopiston portit avautuvat kaikkein todennäköisimmin ja kolmas hakijaa, jolle sisäänpääsy tämän tutkimuksen mukaan näyttää kaikkein epätodennäköisimmältä.

Sekä työttömät että työttömien jälkeläiset muodostavat alaluokan, joka on vaarassa kokonaan syrjäytyä akateemisesta koulutuksesta ja sen suomista mahdollisuuksista. Pitkäaikaistyöttömyys tuo usein mukanaan negatiivisia seurannaisilmiöitä; taloudellisten resurssien heikkenemiseen saattaa liittyä myös henkisten ja toiminnallisten resurssien kutistumista. Työttömän vanhemman voi olla vaikea antaa riittävää tukea ja kannustusta koulutusvalintoja pohtivalle nuorelle.

Miten osallistumiseroja voitaisiin kaventaa?

Pelkästään koulutuspoliittisin toimin ihmisten kulkua koulutusjärjestelmässä ja yksilöiden elämänvalintoja ei pystytä ohjailemaan. Koulutus ei myöskään ohjaa yhteiskunnan kehitystä, vaan yhteiskunnassa tapahtuvat muutokset heijastuvat koulutusjärjestelmään. Vaikka tasa-arvon tavoitteet ovat 2000-luvun alun koulutuspolitiikassa joutuneet antamaan tilaa

Taulukko 1. Tyypillisen hakijan, opiskelijavalinnassa menestyjän ja karsiutuvan keskeisimmät taustatekijät.

Ideaalityyppi	Hakija	Sisään pääsevä	Karsiutuva
Sukupuoli	nainen	mies	nainen
Ikä	20–24 -vuotias	alle 20-vuotias	yli 30-vuotias
Asuinpaikka	kaupunki	kaupunki	taajama tai maaseutu
Koulutus	"vanha" ylioppilas	tuore ylioppilas tai korkeakoulututkinto	ei-ylioppilas, keskiasteen ammatillinen tutkinto
Toiminta ennen haku	opiskelemassa	opiskelemassa, varusmiehenä	työtön
Isän koulutus	keskiasteen tutkinto	akateeminen tutkinto	keskiasteen tutkinto
Isän asema	ylempi toimihenkilö	ylempi toimihenkilö tai maanviljelijä	työtön

Perheiden hyvinvoinnin lisääminen ja alueellisten erojen tasoittaminen parantaisivat vaatimattomammista taustoista lähtöisin olevien mahdollisuuksia päästä yliopistoon.

taloudellisen kasvun ja kansainvälistymisen vaateille, on suomalaisen koulutusjärjestelmän rikkaus nimenomaan alueellisesti kattavassa korkeakouluverkossa, sukupuolten yhtäläisissä sisäänpääsymahdollisuuksissa ja sosioekonomisia eroja tasaavassa maksuttomassa opiskelussa.

Mikäli pitkään keskustelun alla ollut lukukausimaksu otetaan käyttöön, todennäköinen kehityssuunta on se, että vähiten taloudellista pääomaa omaavien mahdollisuudet opiskeluun kapenevat. Kun koulutus pääoman käyttöarvo ei enää ole yhtä hyvä kuin aiemmin, opintomaksut tuskin ainakaan lisäävät mata-

limmista taustoista ponnistavien intoa hakeutua akateemiselle opintielle. Tutkimusten mukaan kun juuri matalimmista taustoista tulevat ovat yleensä huolestuneimpia työllistymisestään ja taloudellisesta pärjäämisestään.

Mikä sitten saisi alemmista sosiaaliluokista tulevat tavoittelemaan ja myös pääsemään korkeakoulutukseen? Tärkeintä olisi parantaa perheiden hyvinvointia. Yhtenä konkreettisenä keinona voisi olla asuinalueiden sekoittaminen niin, että mikään alue ei täysin leimaudu asukkaidensa sosiaalisen taustan mukaan. Tutkimuksissa on nimittäin todettu, että ne matalista taustoista tulevat, joiden naapurustossa asuu myös kouluttautuneita perheitä, jatkavat itsekin opiskelua keskimääräistä pidemmälle (Jackson ja Marsden 1972). Tästä syystä pitäisi myös pyrkiä estämään koulujen alueellinen eriarvoistuminen.

Tiedon lisääminen on yksi tapa edistää tasa-arvoa. On todettu, että opiskelupaikan valinnassa erityisesti työväestön jälkeläisiä vaivaavat tiedon puute ja olosuhdeherkkyys (Menon et al. 2007; Archer et al. 2001). Tämä nostaa yläkoulussa annettavan henkilökohtaisen opinto-ohjauksen merkityksen varsin keskeiselle sijalle. Jos kouluja käymättömien vanhempien ja heidän jälkeläistensä ongelmana on nimenomaan vajavainen tietämys yliopisto-opiskelusta, voisi oppilaanohjausta tai "vanhempainohjausta" järjestää myös vanhemmille. Nykyaikana valintojen tekeminen ei nimittäin ole helppoa niillekään, joilla on paljon niin kulttuurisia, sosiaalisia kuin taloudellisiakin resursseja. Tutkimukset (esim. Molnar et al. 1999) ovat myös osoittaneet, että luokkakoon radikaali pienentäminen parantaisi erityisen selvästi heikoimmista lähtökohdista tulevien oppimistuloksia ja -haluja. Koulutuskokemusten kumuloitumistaipumuksen takia

varhaisessa vaiheessa aloitettu tuki ja ohjaus johtavat parhaisiin tuloksiin.

Erilaisin taustoin pyrkimään lähteneet ovat usein myös eri tavoin pystyneet investoimaan hakukisaan. Esimerkiksi valmennuskurssit vaativat tiettyä taloudellista panostusta, eikä kaikilla ole varaa osallistua kursseille, joiden jälkeenkään opiskelupaikka ei ole täysin varma. Viime aikoina on ollut merkkejä siitä, että jatkokoulutukseen valmentautuminen on siirtynyt entistä varhaisempaan vaiheeseen. Jo yläkoululaisille on tarjolla urasuunnittelukursseja. Todennäköisesti niitäkin tulevat hyödyntämään ”hyväosaisten” perheiden jälkeläiset, jotka haluavat löytää sen itselleen parhaimman ja sopivimman alan ja ammatin. Tämä kertoo ehkä myös siitä, että lisääntyvien valintojen ja epävarmuuden aikoina koulutetutkaan perheet eivät enää osaa ilman tukea ohjata lapsiaan ”oikealle” koulutustielle.

Ehkä opiskelijavalinnassa voisi enemmän painottua hakijan motivoituneisuus ja soveltuvuus hakemalleen alalle. Toisaalta valmennuskursseista ei varmaan päästä kokonaan eroon, vaikka valintakokeita muutettaisiinkin. ”Hyväosaisimmat” pyrkisivät todennäköisesti tavalla tai toisella maksimoimaan sisäänpääsymahdollisuutensa. Valmennuskurssien järjestäjät mukauttavat tarjontansa sen mukaan, mitä asiakkaat haluavat.

Ihmisten elämään kuuluu paljon kilpailua. Jo peruskoulussa oppilaiden osaamista ja kykyä arvioidaan suhteessa luokkatovereihin, ja viimeistään jatkokoulutuspaikoista kisattaessa hakijat asetetaan konkreettisesti paremmuusjärjestykseen. Viime kädessä kilpailua käydään hyvästä työpaikasta ja yhteiskunnallisesta asemasta.

Nuoruuteen liittyä usein usko siihen, että elämän valinnat riippuvat vain itsestä. Tosiasia on kuitenkin se, että lapsuuden lähtökohdat pysyvät meissä usein tavalla tai toisella läpi elämän. Tämä ei

kuitenkaan tarkoita sitä, että perhetausta yksinään määräisi opintien suunnan tai pituuden. Vaikka suuressa tilastoaineistossa erot ryhmien välillä olivat näkyvissä, jokainen ihminen on ainutlaatuinen persoona omine taipumuksineen ja kykyineen. Sinnikkyys ja aito kiinnostus vievät usein pitkälle. ■

KIRJALLISUUS

- Archer, L. & Pratt, S.D. & Phillips, D. (2001), Working-class Men's Constructions of Masculinity and Negotiations of (Non)Participation in Higher Education, *Gender and Education*, 13, 431–449.
- Erola, J. (2010), Johdanto, teoksessa Erola, J. (toim.): Luokaton Suomi. Yhteiskuntaluokat 2000-luvun Suomessa. Helsinki: Gaudeamus, 19–26.
- Jackson, H. & Marsden, D. (1972), *Education and the Working Class: Some General Themes Raised by a Study of 88 Working-class Children in Northern Industrial City*, Harmondsworth: Penguin Books.
- Järvinen, T. & Vanttaja, M. (2000), Koulutuksen hyvä- ja huono-osaiset. *Laudaturylioppilaiden ja koulutuksesta karsiutuneiden kotitaustat*, *Kasvatus*, 3/2000, 205–216.
- Kivinen, O. & Rinne, R. (1996), Higher Education, Mobility, and Inequality: the Finnish Case. *European Journal of Education*, 31, 289–310.
- Koivisto, J. & Honkanen, P. (2000), Peukalo keskellä kämmenä: miksi muurarikoulun ovi ei aukea professorin jälkikasvulle? *Sosiologia*, 4/2000, 350–352.
- Menon, M.E. & Saiti, A. & Socratous, M. (2007), Rationality, Information Search and Choice in Higher Education: Evidence from Greece, *Higher Education*, 54, 705–721.
- Molnar, A. & Smith, P. & Zahorik, J. & Palmer, A. & Halbach, A. & Ehrle, K. (1999), Evaluating the SAGE program: A Pilot Program in Targeted Pupil-Teacher Reduction in Wisconsin, *Educational Evaluation and Policy Analysis*, 21, 167–177.
- Mora, J.-G. (1996), The Demand for Higher Education in Spain. *European Journal of Education*, 31, 341–354.
- Nori, H. (2011), Keille yliopiston portit avautuvat? Tutkimus suomalaisiin yliopistoihin ja eri tieteenaloille valikoitumisesta 2000-luvun alussa. Turun yliopiston julkaisuja C:309.
- OPH (2010), Hakeneet, kokeisiin osallistuneet, hyväksytyt ja opiskelupaikan vastaanottaneet hakukohteittain syksyllä 2010 alkaviin päävalintojen koulutuksiin.

Yliopistojen hakija- ja opinto-oikeusrekisteri (HAREK) 5.10.2010. <<http://www.koulutusnetti.fi/index.php?file=277#>> Tilastot → Yliopistoihin hakeneet, hyväksytyt ja paikan vastaanottaneet. → Syksyllä 2008 alkanut koulutus hakukohteittain, päävalinnat (Luettu 3.12.2010).

OPM (2005), Elinikäinen oppiminen yliopistoissa -työryhmän muistio. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:38. Helsinki: Opetusministeriö, Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto.

OPM (2010), Ei paikoillanne, vaan valmiit, hep! Koulutukseen siirtymistä ja tutkinnon suorittamista pohtineen työryhmän muistio. Helsinki: Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2010:11.

SA 558/2009. Yliopistolaki.

SA 559/2009. Laki yliopistolain voimaantulosta.

Saarela, J. & Finnäs, F. (2003), Social Background and Education of Swedish and Finnish Speakers in Finland, *European Journal of Education*, 38, 445–456.

Stenström, M.-L. & Määttä, P. & Jalkanen, H. (1987), Koulutuksen taitekohdat ja valikoituminen. *Kasvatus*, 18, 270–277.